

Varde Laks – Vestjysk Laks – Hvordan?

Hvordan gik det til og hvordan går det?

- 1 Genetisk status for Laksen i Varde Å – Einar Eg Nielsen. **(2003)**
- 2 Varde laks – en succeshistorie. **(2007)**
- 3 Laksen reddet i 11. time – DTU/dk/Nyheder. **(2015)**
- 4 Status for laksen og dens forvaltning i Danmark – Anders Koed, Finn Sivebæk og Einar Eg Nielsen. **(2017)**
- 5 Biologisk vurdering af forhold, der påvirker laksekvoten i Varde Å vandsystem **(2025)**

1

Einar Eg Nielsen
Professor
DTU Aqua

Genetisk status for Laksen i Varde Å.

I 2002 blev der elfisket i alt 125 laks i Varde Å. Af disse kunne 43 laks med sikkerhed identificeres som vestjyske. 7 døde inden afstrygningen, og der var således 36 laks til strygning, 9 hunner og 27 hanner. Den genetisk effektive bestandsstørrelse af de elfiskede vestjyske laks i opdræt kunne beregnes til 24.

Laksebestanden i Varde Å er tilsyneladende i en positiv udvikling. Det tyder antallet af elfiskede laks og stangfangede laks på. Dette er i modsætning til udviklingen i ørredfangsterne. Dette kunne skyldes den ændrede strategi, hvor der udelukkende anvendes vestjyske laks til udsætning. Resultaterne skal dog tolkes meget forsigtigt, da der ikke er tale om egentlige bestandsestimater, men kun tendenser i fangstdata.

Andelen af vestjyske laks blandt de elfiskede laks er også stigende, hvilket er positivt, men forventeligt, da det udelukkende er disse laks, der udsættes. DFU forventer, at andelen af "fremmede" laks i løbet af 1-2 år vil være minimal på grund af deres ringere gydesucces, og at udsætningen af disse fisk er stoppet.

På trods af disse positive trends, er den genetisk effektive bestandsstørrelse ikke endnu helt tilfredsstillende. Den er kun cirka det halve af, hvad DFU generelt anbefaler i forbindelse med opdræt af vildfisk. Dette skyldes hovedsageligt mangel på hunner. Grunden til den skæve kønsfordeling kunne være, at bestanden er inde i en positiv udvikling, som først vil slå igennem på 1-havvinter fisk (grilse), som hovedsageligt er hanner, mens multi-havvinter fisk har en større andel hunner. DFU's forventninger er, at man i 2003 vil observere et højere antal hunner i bestanden.

Den positive udvikling i antal elfiskede vestjyske laks har betydet, at man er i stand til at udfylde 2/3 af udsætningsplanen med yngel fra laks opfisket i Varde Å. Den begrænsende faktor er, som ovenfor beskrevet, antallet af elfiskede hunlaks. Det forventes derfor, at man fra næste år, hvis man forskånes for uheld, vil være omtrent selvforsynende med vestjyske laks til udsætning.

I den fremtidige forvaltning af laksen i Varde Å, må man sikre sig, at den effektive bestandsstørrelse øges. Det kan man sikre ved at forbedre forholdene for naturlig gydning og opvækst i åsystemet, så bestanden bliver mindre afhængig af udsætninger. Det er dog forventeligt, at man i en tid fremover fortsat vil udsætte laks. I så fald bør man sikre, at der kan anvendes minimum 25 hanner og 25 hunner i avlen. Skal det sikres, må man nøje monitorere (overvåge) forholdet mellem stangfangede laks og elfiskede laks, som anvendes til moderfisk. Den øjeblikkelige mængde af stangfangede (men genudsatte) laks vurderes til at kunne være af stor betydning for bestandens succes, hvis de alle hjemtages. Det vil således være tilrådeligt med en regulering af antal hjemtagne laks, eventuelt en "Skjern Å model" (1 hjemtagen laks per fisker per år), i en periode, til man er sikker på, at bestanden kan tåle det.

Varde laks - en succeshistorie

Af Jan Porsgaard, Varde

Varde Å, og de andre vestvendte vandløb her i Jylland, har i tusinder af år været lakseførende.

Det kunne være interessant, om man kunne finde tal og beskrivelser for hvor mange laks, der var i Varde Å Systemet for mange år tilbage, men mig bekendt, findes der ikke sådanne! Der findes dog beskrivelser om, at der forskellige steder, bl.a. ved Varde by, har været etableret såkaldte laksegårde. Indretninger som kunne fange optrækkende laks. Middelalderlige dokumenter skulle angiveligt fortælle – som andre steder i Danmark – at tjenestefolk undertiden betingede sig, at de højst kunne præsenteres for laks tre gange om ugen. Måske er begrebet "Varde-laks" helt fra den tid? Der findes også beskrivelser og beretninger om, at der indtil for ikke så mange år siden har været erhvervsfiskeri i Varde Å. Dette erhvervsfiskeri har dog nok ikke udelukkende været baseret på laks, men i høj grad også på ål. I dag er ålen i antal i en rivende tilbagegang, hvilket bevirker at hverken erhvervsfiskeri, bierhvervsfiskeri eller fritidsfiskeri med garn og ruser kan "betale" sig. "Der er ikke noget så gælt, uden at det er godt for noget".

Varde Sportsfiskerforening blev stiftet i 1926. Vi har ikke mange beretninger om fangst af laks fra den tid, for slet ikke at tale om før 1926, men vi har dog en del gamle billeder fra 1926 og frem til 1950erne. I de senere år har medlemmer fra Varde Sportsfiskerforening indsamlet adskillige billeder, hvoraf mange hænger i vores klubhus.

Man kunne måske få den tanke, at der i mellemkrigsårene var masser af laks at fange. Men her skal man tænke på, at Karlsgårde Sø er etableret under 1. verdenskrig og at Karlsgårdeværket startede elproduktion i slutningen af 1920. Dette har givetvis forringet laksens muligheder for opvandring og gydning i Varde Å Systemet. Nej – der har såmænd ikke været noget vildt stort laksefiskeri. En indikator på, at det ikke var hverdagskost at fange en laks på fx 10 kg i 1930erne er også, at hvis man ser på billederne fra den tid, så ser man en stolt fisker, der ofte har været hjemme for at iklæde sig sit pæneste tøj, og billedet af fiskeren med sin laks er taget af en professionel fotograf, hvilket nok ikke har været helt billigt!

Der var flotte laks i Varde Å i 1920erne og frem til 1950erne, det er der ikke nogen tvivl om, men mange tusinde laks har der ikke været tale om!

Varde Sportsfiskerforening har ikke egentlige fangststatistikker frem til 1980erne, men dog enkelte indberetninger om særlige fangster. Der foreligger da enkelte beretninger om fangst af både laks og havørred, men ikke i et sådant omfang, at man i dag kan sætte tal på, hvor mange laks, der er blevet fanget i alt. De tal vi kan finde i dag tyder på, at der af medlemmer af Varde Sportsfiskerforening blev fanget under 10 laks om året i 1970erne og 1980erne.

I 1981 starter Varde Sportsfiskerforening eget klækkeri. Foreningen får lov at oprette klækkeri i en gammel staldbygning som lå på hjørnet af Lerpøtvej og Ndr. Boulevard. Formålet var først og fremmest, at man skulle frembringe havørredyngel af egne avl til udsætning i Varde Å Systemet. Foreningen elfiskede havørredmoderfisk fra Linding Å, Frisvad bæk og fra Gl. Varde Å fra Sig fiskeri til Karlsgårdevejens bro. Disse havørreder tog vi med til klækkeriet for der at afstryge dem. Vi var så et antal frivillige, der passede og opdrættede ynglen for senere at udsætte den i åsystemet. I mange år så vi stort set aldrig laks, når vi elfiskede. Dette betød naturligvis også, at vi derfor ikke kunne avle på laks, da vi jo simpelthen ikke havde noget at avle på! I 1970erne var Varde Å Systemet så forurenet og mishandlet, at det var et under, at der kunne leve fisk i åen! Kviksølv, fenol, olie, byspildevand, indus-

trispildevand, sulfa, gylleudledninger, udretninger, uddybninger, okkerforureninger, opstemninger og kunstig vandkraftsø.

Ved generalforsamlingen i Varde Sportsfiskerforening i november 1972 udtaler formanden - Villy Jacobsen: "Den forløbne sæson har været foreningens hidtil dårligste. Også under evt. blev bl.a. kviksølvforureningen drøftet, men snakken mundede ud i, at der fortsat var stor interesse for Varde Sportsfiskerforenings beståen".

"Varde Å" ved Hodde.
Udrettet og næsten uden vand.

Klækkeriet med ørred og lakseæg.

Efterhånden gik forureningen dog ned. Det gik den rigtige vej. Og der blev arbejdet på at gøre Varde Å Systemet så god igen som "i gamle dage". I midten af 1980erne var Varde Sportsfiskerforening blevet en stor forening igen med ca. 750 medlemmer. Der blev nu fra medlemmernes side bl.a. ved generalforsamlingerne spurgt til, om ikke man kunne finde og købe nogle laks til udsætning i åsystemet.

Det var ikke let at finde dambrugere, der havde laks til salg. Vork Dambrug var dengang vores leverandør af udsæt-

ningsørreder, og det lykkedes også derfra at skaffe nogle få stykker lakseyngel til udsætning. I 1987 indkøbte foreningen 40.000 stk. lakseæg fra Norge. Æggene blev fløjet til Esbjerg Lufthavn, hvor vi hentede dem, og derefter passede dem på vores klækkeri på Ndr. Boulevard. Desværre døde en del af lakseynglen, nok mest fordi vi ingen erfaring havde med opdræt af laks, jeg husker bl.a. at vi havde besvær med at få lakseynglen til at spise, men der blev dog udsat nogle tusinde stykker lakseyngel i løbet af 1987.

I slutningen af 1980'erne var man på en produktionsskole i Randers begyndt at importere lakseæg fra Norge, Sverige, Skotland og Irland. Ideen var, at lave lakseyngel til udsætning i Gudenåen og senere avle på den type, der var bedst til at vende tilbage til Gudenåen.

Det var et projekt, som lød spændende også for Varde Å Systemet! Her var måske en mulighed for at købe laks til udsætning i Varde Å. For ikke at gøre noget forkert, spurgte vi i Danmarks Fiskeriundersøgelser, om det kunne tillades, at vi købte og udsatte 10.000 stk. 1 års laks fra produktionsskolen ved Randers. Danmarks Fiskeriundersøgelser var af den opfattelse, at der ikke kunne være noget forkert i at udsætte disse laks med forskelligt arveligt ophav i Varde Å. Filosofien var den samme som for Gudenåen, den stamme af laks der kom bedst tilbage til å-systemet efter havopholdet, ville nok også være den laksestamme, vi med bedst held kunne avle på i fremtiden, og dermed den laks, der ville have bedst succes i Varde Å.

I 1990 købte og udsatte vi 10.000 stk. 1 års laks fra Brusgaard Produktionsskole ved Randers. Og sandelig! – i 1992 fangede sportsfiskere fra Varde Sportsfiskerforening 120 laks i Varde Å! Succesen var hjemme! For at man kunne fange laks i Varde Å skulle vi fremover blot finde/avle/opdrætte "nogle" laks, og udsætte ynglen i Varde Å Systemet, og der ville efter at laksen havde været en tur i havet komme opgangslaks i Varde Å, som vi ikke havde set i mands mindel! I årene 1990 til 1999 udsatte vi, stadig med fiskeriministeriets anbefaling, tusinder af laks, som hovedsagelig blev købt på produktionsskolen Brusgård, men også enkelte, som vi selv avlede på vores klækkeri, og i slutningen af 1990'erne købte vi også laks, som var avlet i Skjern – på Skjern Å laksen.

Fra elfiskeriet efter havørred og laks.

Havørred under strygning.

Vi arbejdede naturligvis også dengang på at få fjernet alle spærringer i å-systemet, ligesom vi arbejdede på at få Varde åens vand tilbage i de gamle løb. Men indtil dette en dag kunne blive virkelighed, så kunne vi fortsætte med at udsætte lakseyngel, som vi nu kunne købe eller avle os frem til på vores klækkeri. Det gik jo egentlig helt fint, og medlemmerne i sportsfiskerforeningen var egentlig også tilfredse. Som omtalt kunne man for år tilbage kun fange enkelte laks, men fra 1992 og til 1999 lå fangsterne på fra 100 til 147 laks om året.

I starten af 1990'erne var man blevet klar over, at man havde en særlig laksestamme i Skjern – en Skjern Å laks. Denne avlede man på, og vi var da også i Varde

interessert i at købe nogle laks af denne stamme hvis det blev muligt. Vi købte således for første gang i 1995, 35.000 stk. 1 års Skjern Å laks og har købt jævnligt fra Skjern frem til 2003.

I 1995 får Varde Sportsfiskerforening – efter megen møje og besvær – tilladelse til at udlægge gydegrus i Linding Å omkring Yderik Bro. I 1997 konstaterede man fra Ribe Amt ved et elfiskeri i Linding Å, at der var lakseyngel umiddelbart nedenfor Yderik Bro. Man tog 6 stk. af denne lakseyngel og sendte til Danmarks Fiskeriundersøgelser i Silkeborg, hvor der arbejdede en fyr ved navn Einar Eg Nielsen. Einar er genetiker, og han havde arbejdet med genetik hos fisk, også fra Skjern Å. Nu var der sket det, at

Einar havde fundet nogle gamle skæl fra 1913 af laks fra Varde Å. Disse skæl havde ligget i kælderens under Danmarks Fiskeriundersøgelser i Silkeborg. Einar Eg kunne nu sammenligne genetiske spor fra de indsamlede laks fra Linding Å og de gamle skæl, og Einars mistanke om en oprindelig laksestamme også i Varde Å var vagt!

Henning Clausen den 2. maj 2000.
Laksen var 121 cm og 16,4 kg.

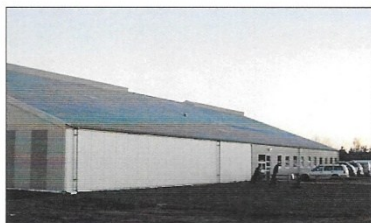

Palle Jørgensen den 23. april 2005.
Laksen var 102 cm og 12 kg.

Ved et møde i Esbjerg i maj 1997 fortalte Einar Eg om sine undersøgelser. Einar forklarede bl.a., at der havde været adskillige laks på leg i Linding Å i decem-

ber 1996. I den yngel Einar undersøgte, var der spor af både noget udenlandsk laks, men også nogle genetiske spor fra Skjern Å laks og minsandten også noget han kaldte for Varde laks! Yderligere undersøgelser var påkrævet! Ved Varde Sportsfiskerforenings årlige elfiskeri efter moderfisk af havørreder og laks i efteråret 1998 tilsendte vi små afklip af fedtfiner fra 44 stk. opgangslaks. Einar undersøgte prøverne, og konstaterede at ca. 1/3 af laksene var i familie med enten Skjern Å laks og/eller i familie med den oprindelige Varde stamme! Nu var der ikke længere tvivl. Man kan nok diskutere med en genetiker, men man kan ikke diskutere imod en genetiker! På trods af alskens utykker for Varde Å igennem de seneste 30 år, så var der overlevet en rest af Varde Ås laksestamme! Hvad nu? Vi i bestyrelsen var ikke glade for en eventuel fredning af laksen. Vi mente, at vi ved et målrettet avlsarbejde og en begrænsning i fangsten af laks kunne redde og opformere den Varde/Vestjyske laks. "Lakseredning - ikke fredning" skrev jeg i VSF-Nyt i juni nummeret 2000. Ligeledes i juni 2000 skrev Einar Eg en artikel om hans undersøgelser af laks i de vestjyske vandløb. Einar skrev bl.a. om Varde Å og laksen: "Der er al mulig grund til at tro, at der stadig findes rester af den oprindelige laksebestand i Varde Å. Der er dog ingen tvivl om, at bestanden er meget hårdt presset." og ved anden anledning udtalte Einar: "Det er vigtigt at få så mange oprindelige laks med ind i avlen". Der var nu ingen tvivl længere hos bestyrelsen, og vi meddelte en total fredning af alle laks fanget i Varde Å Systemet i 3 år fra november 2000 til 1. april 2004. Næsten samtidigt (1999) indgik vi i et samarbejde med det netop dannede "Danmarks Center for Vildlaks" (DCV), som havde og har til huse mellem Skjern og Borris, og som har Søren Larsen som fiskemester.

Samarbejdet medførte, at vi ved vores årlige elfiskeri opfisker ca. 100 laks. Disse

Danmarks Center for Vildlaks. Bygget 2005.

Her er lakseyngel fra bl.a. Varde/Vestjysk laks.

bliver i lastbil kørt til DCV. Her mærkes laksen, og en prøve bliver sendt til Einar Eg. Einar meddeler tilbage til DCV hvilke laks, der skal sammenføres med hvilke. Dette samarbejde må siges at have båret "frugt"! Det er her, man skal se en stor del af succesen med laksefiskeriet i Varde Å.

Efter fredningens ophør (1. april 2004) har sportsfiskerne fanget og hjemtaget mellem 109 og 124 laks om året. Samtidig har de samme sportsfiskere genudsat mellem 130 og 315 laks i åen igen.

Der er sket forbedringer for Varde Å Systemet igennem en del år, men den helt store genopretning af åsystemet venter vi stadig på. Det betyder, at laksen ikke kan reproducere sig selv, og derfor er opdræt og udsætninger af Varde/Vestjyske laks i Varde Å Systemet et nødvendigt tiltag også i kommende år. Men nu kommer genopretningen jo! Den næsten totale genopretning af Varde Å Systemet. Grindsted Ås vand og Ansager Ås vand skal ned i Gl. Varde Å igen. Slyngringer genskabes. Spærringerne, såsom stemmeværker ved dambrug, fjernes. Et så omfattende genopretningsprojekt kan kun gavne og hjælpe alle fiskerter, deriblandt også laksen. For at projektet kan tilkomme den nødvendige økonomiske støtte fra EU, skal hele projektet være færdigt med udgangen af 2009. Jeg vil her til slut, i min oversigt over laksefiskeriet i Varde Å, udtrykke mit største ønske om, at alle parter i genopretningsprojektet kommer overens, og at projektet gennemføres som planlagt. I så fald, er jeg ikke i tvivl, så er der tale om en "Varde Å succes" som naturligvis også er en "lakse-succes".

Fra: dtu.dk/nyheder/2015:

Af Mikkel Schnack Sørensen og Line Reeh

Laksen reddet i 11. time

Allerede tilbage i 1100-tallet var laks en særdeles attraktiv og værdifuld fangstfisk. Dengang var det kongen og dem, han valgte at dele fiskeretten med, der i de såkaldte laksegårde tog de eftertragtede fisk op af åen. Og da Fredrik 3. solgte sine besiddelser ved Skjern Å fra i 1660'erne, udbrød der sågar en laksekrig, hvor ryttergodsbonder, herremænd og lokale borgere sloges om fiskeretten til de værdifulde fisk.

Op til 1900-tallets begyndelse var laksefiskeriet stadig blomstrende, men overfiskning og industrialisering med udretning af åerne, dårlig vandkvalitet pga. forurening, afvanding og opstemninger ved dambrug og vandkraftværker gjorde livet så surt for den danske vildlaks, at man i starten af 1990'erne betragtede den danske vildlaks som uddød.

En lokal lystfisker, Søren Larsen, som i dag er fiskemester ved Danmarks Center for Vildlaks, og en ung forsker, Einar Eg Nielsen, i dag professor ved DTU Aqua, forenede kræfterne og brugte helt ny genteknologi og DNA-materiale fra arkiverede prøver af skæl fra laks i de respektive vandløb til at vise, at der stadig var oprindelig laks tilbage. Det samme viste sig at være tilfældet i Storå, Ribe Å og Varde Å, mens Gudenå-laksen og fire andre vestjyske bestande var tabt for altid.

I 1993 kom den første drejebog for redning af laksen med udbedring af levesteder og et systematisk avls- og udsætningsprogram efter moderne genetiske retningslinjer. Udsætningerne er baseret på lokalt tilpassede laks, så kun Skjern Å-laks f.eks. bliver udsat i Skjern Å, hvor de er unikt tilpasset til at klare sig bedst.

I dag er det Danmarks Center for Vildlaks' afdelinger i Skjern og Randers, der står for opdræt og udsætning af den danske vildlaks. Hovedparten af metoderne til sikring af optimale udsætningslaks er udviklet og udvikles stadig på baggrund af den forskning, DTU Aqua udfører.

Laksebestanden har i dag nået såkaldt 'gunstig bevaringsstatus'. Det betyder, at den umiddelbart er fri af risikoen for udryddelse, men fortsat er afhængig af støtteopdræt og udsætninger. Målet er at få bragt laksebestande og forholdene i åerne op på et niveau, så laksen kan klare sig selv uden udsætninger.

Status for laksen og dens forvaltning i Danmark 2017 DTU Aqua-rapport nr. 322-2017

Af Anders Koed, Finn Sivebæk og Einar Eg Nielsen

December 2017

Varde Å-systemet

Varde Å har med sine store tilløb været kendt som et af de gode danske laksevandløb. Med gennemførelsen af snæbelprojektet støttet af EU's LIFE-fond er flere større spærringer fjernet, og der er sket omfattende forbedringer af de fysiske forhold i Varde Å's hovedløb. I perioden 2009-2010 blev åen på en ca. 20 km lang strækning nedstrøms og vest for Ansager udvidet til den dobbelte bredde, 35 slyng blev genskabt, ni store gydebanks blev etableret, og de to store spærringer ved Sig og Ansager stemmeværk blev fjernet. Nu har laks og ikke mindst snæbel for første gang siden 1940'erne adgang til gydepladserne i Varde Å, Grindsted Å og de nedre dele af Ansager Å.

I 2012 blev der første gang lavet undersøgelser af lakseopgangen til Varde Å-systemet, hvor Grindsted Å, Ansager Å, Linding Å og Varde Å blev undersøgt. Den samlede opgang var 874 laks plus det antal laks, som blev fanget i henhold til den tildelte laksekvote, der i 2012 var på 133 laks. Der vandrede altså ca.

1.000 laks op i Varde Å-systemet i 2012. De laks, der indgik i undersøgelsen, havde en længde på 51 – 125 cm.

Undersøgelsen blev gentaget i 2014, og gydebestanden blev estimeret til ca. 1.600 laks. Lystfiskerne hjemtog 133 laks, inden bestandsberegningen blev foretaget. Den samlede opgang var derfor ca. 1.700 laks.

I 2016 var opgangen til Varde Å væsentlig forøget til 3.389 laks.

Bestanden af den oprindelige Varde Å laks eksisterer stadig, men bestanden er i vid udstrækning opretholdt via udsætninger af ½-års og 1-års laks, og udsætning er fortsat nødvendig for at opretholde bestanden på det nuværende niveau.

I 2012, hvor den første opgangsundersøgelse blev lavet, var den fulde effekt af restaureringen af Varde Å-systemet på laksebestanden endnu ikke slået igennem. Der er sket en betydelig bestandsstigning fra 2012 til 2016, men denne skyldes i høj grad udsætningerne af laks og i mindre grad produktion fra gydning i åen.

Det vurderes, at Varde Å's samlede potentiale er en opgang på 4.000 – 6.000 gydemodne laks, under forudsætning af, at alle forhold er optimale for laksen. Dette er ikke tilfældet pt. og skyldes i høj grad problemer i tilløbene, som skaber problemer for optrækkende gydelaks og for nedtrækkende smolt. Mange af tilløbene i Varde Å-systemet har gode fysiske forhold og løber gennem uopdyrkede eller ekstensivt dyrkede enge. Der er kun få okkerproblemer i vandløbene. Det er et problem, at mange egnede gydeområder stadig er mere eller mindre afspærrede, bl.a. er der alene i Holme Å, Ansager Å og Grindsted Å samlet 11 opstemninger i forbindelse med dambrug. Opstemningen ved Utoft Dambrug og Ansager Mølle Dambrug spærrer for fiskenes frie adgang til egnede gyde- og opvækstområder i hhv. Grindsted Å og Ansager Å.

Der er aktuelle planer om at føre Holme Å tilbage i sit oprindelige forløb og uden om Karlsgårde Sø, således at laksen får fri passage op i Holme Å, hvor der er et betydeligt potentiale for laksen. Hvornår dette projekt kan realiseres er endnu uvist.

Desuden har Miljø- og Fødevarerministeriet siden 2014 givet kommunerne tilsagn om tilskud til opkøb af retten til opstemning af vandløb i forbindelse med frivillige aftaler om ophør af dambrugsdrift og med henblik på fjernelse af de fysiske spærringer i vandløbene. I Ansager Å drejer det sig bl.a. om fire større dambrug.

Fra Varde og ud til Ho Bugt løber Varde Å mellem ekstensivt dyrkede enge, der er genoprettet som naturområde i den såkaldte "Operation engsnarre". Der er fri passage og gode opholdssteder for opgangslaks, men ingen gydeområder.

Fiskeri: Fra og med 20. februar 2004 blev laksen totalfredet i Varde Å, men i dag kan der på særlige vilkår gives tilladelse til et begrænset fiskeri, vurderet fra år til år.

Laks er totalfredet i den nordlige del af Vadehavet, hvor der derfor er indført påbud om anvendelse af stopriste i ruser. For at begrænse bifangst af smolt er pælerusefiskeriet i hele Vadehavet indskrænket til først at måtte starte pr. 1. juli.

Grindsted Å og Ansager Å har, med undtagelse af strækningerne nedstrøms dambrugene, en god vandkvalitet og gode fysiske forhold med et stort potentiale for naturlige bestande af laks. Vandløbene

løber overvejende i naturområder eller mellem enge, der dyrkes ekstensivt. Der er ret store strækninger, hvor grøden ikke skæres.

Med tilbageføringen af vandet fra Ansager Kanal til Varde Å samt den øvrige vandløbsrestaurering, som er sket, er der gode forudsætninger for, at åerne igen bliver gode gyde- og opvækstområder for laks.

Holme Å har utvivlsomt været et vigtigt gyde- og opvækstvand for laks i Varde Å-systemet. Vandløbet har stort set sit naturlige forløb i behold, og den løber gennem enge, hvor dyrkningen stort set er opgivet. Det vil være oplagt, at Holme Å får sit vand tilbage i et større naturgenopretningsprojekt, hvor der samtidig skabes passage ved de tre tilbageværende dambrug i hovedløbet.

Linding Å har naturlige fysiske forhold, om end der er en del sandvandring, især i den nederste del. Vandløbet løber gennem ekstensivt dyrkede enge. Der er etableret gode gyde- og opvækstområder omkring Yderik Bro. Der er fundet naturlig produceret lakseyngel i den nedre del af vandløbet, og der sættes ikke længere laks ud i Linding Å.

Frisvad Møllebæk er et mindre vandløb med særdeles gode fysiske forhold og gode gyde- og opvækstområder. Der skæres ikke grøde på den nederste del af vandløbet på grund af et vådengsprojekt. Igennem flere år er der fundet lakseyngel i vandløbet stammende fra selvreproduktion, og der sættes ikke længere laks ud i Frisvad Møllebæk.

Alslev Å har et godt potentiale som gyde- og opvækstområde for laks, forudsat at betonstyrterne i vandløbet fjernes, og mængden af okker reduceres, og der i stedet skabes gyde- og opvækstområder samt at passageproblemerne ved Alslev Mølle Dambrug bliver løst.

Sammenfatning: Med gennemførelsen af EU-Life snæbelprojektet, hvor Gl. Varde Å er blevet retableret, og der er skabt passage til den nedre del af Ansager Å og Grindsted Å, rummer Varde Å-systemet nu gode muligheder for en naturlig laksebestand. Med den nuværende bestandsstørrelse er udsætninger af ½- års og 1-års laks fortsat nødvendige for at opretholde bestanden på det nuværende niveau. De væsentligste problemer for laksebestanden i Varde Å-systemet er, at der fortsat ikke er fri passage til Holme Å og Ansager Å, samt at sandvandringen i åen er omfattende.

5

Biologisk vurdering af forhold, der påvirker laksekvoten i Varde Å vandsystem i 2025

DTU Aqua har i 2024 undersøgt laksebestanden i Varde Å. I 2024 blev opgangen af laks estimeret til 1.834 (1.374-2.293) laks.

I 2019 blev opgangen estimeret til 2.934 (2.270-3.598) laks. Dette svarer til et fald i estimatet på 37 % fra 2019 til 2024.

Opgangsundersøgelsen i 2019 viste en svag nedgang i bestandsstørrelsen i forhold til undersøgelsen i 2016.

I undersøgelsen i 2024 havde 69 % af de fangede laks fedtfinne og var dermed vilde. Det er en stor stigning i andelen af vilde laks i forhold til 2019, hvor der var 41% vilde laks. Undersøgelser af bestanden i 2016, 2019 og 2024 viser en stigning i andelen af vilde laks i forhold til de opdrættede og udsatte laks. Reelt er der ikke fundet en væsentlig stigning i antallet af vilde laks, idet der de pågældende år er fundet hhv. 1.185, 1.203 og 1.265 vilde laks. Baggrunden for stigningen i andelen af vilde i den samlede bestand er at bestanden er faldende. Udsætningerne har i de seneste år været på samme niveau og kun i 2021 blev der foretaget

justeringer i mængderne. I 2021 blev alle udsætninger af opdrættede laks suspenderet i hele Varde Å-systemet i henhold til Fødevarestyrelsens IHN-restriktioner. De ½-års laks, som ikke blev udsat i 2021, blev konverteret til udsætning af 1-års laks i 2022.

Lystfiskerfangsterne i 2024 udviste et fald på 9 % i forhold til 2023 og 47 % i forhold til 2022. Fangsterne i 2024 var dermed de laveste siden 2015. Andelen af grilse i 2024 var middel.

Udviklingen af en skarvkoloni ved Filsø viser, at antallet af skarvreder fra 2016 til 2023 er steget fra 18 til 773 reder. Kolonien ligger i nærområdet til store dele af Varde Å-systemet. Det kan forventes, at skarver fra denne koloni vil prædere på laks og andre fiskearter i både Varde Å-systemet og Ho Bugt.

I tilløbet Grindsted Å blev der i 2021 genskabt fri passage ved Utoft Dambrug og dermed har vandrefisk adgang til yderligere ca. 50 km vandløb.

I tilløbet Holme Å blev der i efteråret 2021 skabt passage til 14 km i hovedløbet og desuden adgang til fem tilløb. I efteråret 2022 blev der etableret en række grusstryg i Holme Å.

I tilløbet Alslev Å blev spærringen ved Alslev Mølle Fiskeri fjernet i 2021, og der er genskabt passage til mere end 60 km vandsystem, hvor der er planlagt yderligere forbedringer af både passageforhold og vandkvalitet. Der er således åbnet op for, at flere laks kan finde nye gyde- og opvækstområder og dermed, at den naturlige laksebestand kan øges inden for en årrække.

I de store tilløb Ansager Å og Holme Å er der stadig lange vandløbsstrækninger, hvor adgangen for vandrefisk er spærret i forbindelse med opstemninger ved dambrug. I 2024 blev opstemningen ved Krogager Dambrug i Ansager Å nedlagt og der blev etableret gydestryg i området.

I 2024 blev opstemningerne i tilløbet Kybæk ved Letbæk Mølle Dambrug og Assenbæk Mølle Dambrug fjernet. Der er udlagt grus flere steder på strækningerne omkring de nedlagte dambrug.

I foråret 2025 er det planen at fjerne flere betonstyrter i Roust Møllebæk nedstrøms Roust Mølle. Der udlægges samtidig flere grusstryg, samt 6 kortere grusstryg oppe omkring Roust By.

Den biologiske vurdering har også fokus på fangsterne igennem en årrække, seneste bestandsundersøgelse og grilseandel i fangsterne. Der er et væsentligt behov for at styrke den naturlige laksebestand i Varde Å-systemet, hvilket bør ske ved genetablering af langt flere gyde- og opvækstområder, fjernelse af spærringer og reducere af dødeligheden på unglaks.

Ud fra en samlet biologisk vurdering fastsættes kvoten for 2025 på et lavere niveau end i 2024 til i alt 130 laks. Samlet vurderes det, at denne kvote ikke hindrer gunstig bevaringsstatus og en øget bestandsstørrelse.

Mange parametre påvirker laksebestandene og laksekvoterne - Læs mere om den [biologiske vurdering af laksebestande og laksekvoter for 2025](#)

DTU-Aqua Finn Sivebæk Jensen den 14. marts 2025